

Čo hovorí kronika Prešporská obec Vajnory (12)

Zdroj: V. Fekete: Prešporská obec Vajnory (kronika)

Vajnory prechádzali po stáročia pestrým i zaujímavým dianím. Pestré, ani zaujímavé však ešte neznamená dobré pre každého. Napriek tomu sa obec nebránila rozvoju, ani novinkám prichádzajúcim z rôznych strán. Z Bratislavu smerovala cez Vajnory do Trnavy konská železnica, čo sice nepredstavovalo dynamickosť priemyselnej revolúcie, predsa to bol krok do budúcnosti. Positívom bolo, že dotknutí majetelia pozemkov sa nebránili stavbe železnice – čo nebolo v mnohých oblastiach horného Uhorska samozrejmostou – a tak sa Vajnory stali natrvalo súčasťou železničného dopravného systému. Osudy obyvateľov však sprevádzali aj smutné udalosti, najmä časté požiare. Napriek tomu sa spoločenský i národný život rozvíjal aj za účasti Vajnorákov. V obci sa začalo aj so systematickým základným vzdelávaním, hoci len v skromných podmienkach a iba v zimných mesiacoch.

Pozrime sa, aké mali Vajnory ako obec komunikačné spojenie s mestom a okolím Bratislavu na začiatku minulého storočia, a to v tej dobe, keď sa už vtedy začínali vylepšovať spojenia budovaním a úpravou ciest. V tomto ranom období výstavby ciest smerom na Vajnory bola v Bratislave jediná hlavná cesta pokračovaním Steinerovej (bývalá Krížna), (v súčasnosti opäť Krížna, pozn. red.) na konci ktorej sa

rozchádzala dvomi smermi, jedna na Trnavu a druhá na Vajnory. Tieto cesty spájali mesto aj so Žitným ostrovom cez Vajnory, ako aj cez Vrakunský most.

Zároveň týmto obdobím nastávajú aj v samotnej doprave prevratné zmeny, ktoré signalizujú modernizáciu dopravy, samozrejme na túto súčasnú dobu. Začalo sa to zatiaľ budovaním a zriaďovaním len konskej železnice z Bratislavu do Trnavy a mala prechádzať cez horný koniec vajnorského chotára pod vinohradmi smerom na mesto Jur. Jej výstavba sa započala v marci 1840 a prvý úsek do spomínaného Jura otvorili s premávkou 28. septembra toho istého roku. Ďalšie etapy boli zamerané ďalej na Pezinok a konečne až do Trnavy. Až do skončenia výstavby tejto konskej železnice v roku 1846.

Prvý konský záprah, resp. „vlak“, bol z Bratislavu do Trnavy „vyštáfirovaný“ 1. júna 1846 a jeho cesta s prestávkami, keď bolo treba vymieňať kone na zastávkach, trvala dve a pol hodiny.

Na túto konskú železnicu boli napojené aj Vajnory a ich zastávka je v jednej mape zaznačená ako „Wainor“. Jej umiestnenie nie je presne vyznačené, lebo sú dve alternatívy. Prvá hovorí podľa cenníkov Prvej maďarsko – bratislavsko – trnavskej železnice (konskej) z roku 1849 ež vzdialenosť z Račíendorfu k zastávke Wainor je pol míle. To znamená, že zastávka mala byť pri Pustom kostolíku v strážnom domku, kde aj viedla cesta z Čiernej vody do Jura. Podľa druhej, ale snáď aj presnejšej alternatívy, jej poloha je zaznačená na starom situačnom pláne, a to zastávka pri ceste na Sprinzlov majer, teda bližšie k Račíendorfu.

Zo živelných pohrôm, ktoré tak často navštievovali Vajnory, boli hlavne požiare a tých malých, ale aj veľkých bolo neúrekom aj v minulom storočí (19. storočí, pozn. red.). Niektoré z tých väčších, ktoré mali za následok značné škody na hospodárstve, ale aj súkromnom majetku, si dôsledne zapisoval do svojej rodnej kroniky Pavol Fekete, r. 1811. Tento bol v obci aj richtárom od roku 1860 až 1875. Časti jeho zápisov sú autentické, neskoršie ich dopĺňal zápismi jeho syn a tak to išlo z pokolenia na pokolenie.

Prvý veľký požiar sa spomína v jeho zápis-

koch 2. mája 1842, ktorý vypukol v strede dediny. Zhoreli pri ňom najmä stodoly, ktoré chvalabohu neboli naplnené krmou, no požiar sa rozšíril aj na obytné budovy, z ktorých mnohé padli za obeť požiaru. Počas tohto požiaru mala vyhorieť nielen časť obce, ale aj miestna fara a v nej uložené najstaršie písomnosti, matriky a iné historické dokumenty obce.

V Bratislave v polovici 19. storočia prebiehajúci spoločenský život je zameriavaný zo strany Slovákov na upevnenie národného uvedomenia a boj proti maďarizácii, ktorý viedol hlavne šík študentov v meste. Tito v duchu štúrovských tradícií usporadúvali pravidelné výlety na starodávny Devín spravidla na turčíky pondelok. Niekedy ich spájali spomienkou na memorandové oslavy. Pri tejto príležitosti hodnotili študenti význam 6. júna 1861, keď slovenský národ po prvý raz ukázal znak národného života. Na výlete sa zúčastňovali okrem slovenských študentov takmer všetci Stupavčania s učiteľom Al. Strýčkom, ďalej to bol vlastenecký farár Franc z Lamača, jurký rodák Hergott a aj Vajnoráci. A ak potom hodnotíme toto obdobie, ktoré bolo poznačené nielen v meste, ale aj na okolí úsilím maďarských šovinistických snáh proti tomuto hnatiu, tak je to prevratné obdobie v prospech slovenského upovedomia keď si uvedomíme, že práve tieto maďarské kruhy ovládali väčšinou kultúrnych inštitúcií, hlavne na úseku školstva. Týmto krokom Slováci odolávali ich nátlaku a vo svojich prejavoch v kultúre si chcel ľud aj z okolitých obcí mimo Bratislavu zachovať svoj starobylý ráz. Preto je pochopiteľné, že slovenské národné povedomie a hnatie aj v meste sa snaží o zblženie so slovenským ľudom, hlavne Vajnor, Lamača, Dúbravky, Račíendorfu až i Záhoriam (54).

Druhý zaznamenaný veľký požiar vo Vajnoroch, vypukol 15. júna 1864 dokonca u samotného richtára obce. Následkom tohto požiaru boli postihnuté zase v prvom rade hospodárske budovy, menovite stodoly. Len u menovaného richtára v stodole zhorela uskladnená zásoba 200 meríc zbožia, ďalej vyhorelo 29 úlov včiel na záhumení a tak mu zostało po požari len 20 úlov včiel, ktoré mal uložené v chotári mimo obec. A keďže požiarom boli postihnutí aj iní gazdovia, nielen richtár, na jeho podnet sa uskutočnila v obci zbierka v prvom rade poživne, potom obilia a aj časť finanč-

ných prostriedkov pre postihnutých občanov. Mená týchto ako aj množstvo zapožičaného obilia a peňazí si pečlivо zapisoval do svojho denníka uvedený už v predchádzajúcej kapitole o požiaroch. Tieto záznamy sa nachádzajú stále u jeho potomkov.

Podľa jestvujúcich záznamov, ďalej podľa ústnych podaní, prvá ľudová škola ako taká, bola vo Vajnoroch založená v roku 1967, i keď je isté, ako bolo predtým dokazované, že sa v tunajšej obci už predtým vyučovalo. V tom prípade sa jedná

už o časť terajšej starej školy. Bola to nižšia budova, v ktorej za učebne uvádzajú dve malé miestnosti, do ktorých chodili po troch triedach žiaci prvých troch ročníkov do jednej až potom žiaci ďalších troch ročníkov do druhej. Vyučovalo sa len do 6 tried ľudových, aj to len v zimných mesiacoch, v lete mälokto chodil do školy, lebo bolo treba pracovať na poli a vo vinohradoch, na čom trvali hlavne rodičia, lebo každá pracovná, i keď mladá sila im bola vítaná v domácnosti a inde. Žiaci sedávali spočiatku na klátoch v triedach,, neskôr sie

v jednom rade na laviciach, kde sa tlačilo často 8-9 žiakov.

Spočiatku bol vyučovacím jazykom len maďarský, ako to bolo v uhorskom školstve uzákonené, najmä v dobe národného útlaku. Až neskôr, začiatkom tohto storočia (20. storočia, pozn. red.) sa situácia čiasťočne zmenila tým, že sa vyučovalo aj slovensky a v maďarčine len toľko, koľko povolila osnova.
